

T 393 MC

kennis en methode
tijdschrift
voor wetenschapsfilosofie
en methodologie

K&M

jaargang X, 1986, nummer 1

**vormen en functies van
sociale wetenschappen**
redactie: Louis Boon en
Gerard de Vries

boom

Kennis en Methode

tijdschrift voor wetenschapsfilosofie en
methodologie

Redactie

L. Boon, Rijksuniversiteit Limburg
H.P. Kunneman, Universiteit van Amsterdam
D. Pels, Universiteit van Amsterdam
K.A. Soudijn, Katholieke Hogeschool Tilburg
G.H. de Vries, Rijksuniversiteit Groningen

Medewerkers

J. van Benthem, Rijksuniversiteit Groningen
Th. de Boer, Universiteit van Amsterdam
S.J. Doorman, Technische Hogeschool Delft
T.C. Meijering, Katholieke Universiteit Nijmegen
L.W. Nauta, Rijksuniversiteit Groningen
C.J.M. Schuyt, Rijksuniversiteit Leiden
B. Spiecker, Vrije Universiteit Amsterdam

Redactiesecretariaat

L. Boon,
Capaciteitsgroep Gezondheidsethiek en Wijsbegeerte
Rijksuniversiteit Limburg, Abtstraat 2a, 6211 LS Maastricht
Manuscript getypt in 5-voud inzenden
Boeken ter recensie sturen naar G.H. de Vries,
Filosofisch instituut, Westersingel 19, 9718 CA Groningen

Administratie

Kennis en methode is een uitgave van Boom Meppel

Abonnementen kunnen wel tussentijds ingaan, maar niet tussentijds beëindigd worden. Opzeggingen tenminste één maand voor het einde van de jaargang.

Voor abonnementen, losse nummers en de opgave van advertenties wende men zich tot:

Boompers, Postbus 58, 7940 AB Meppel, telefoon 05220-54306
Giro Boompers Meppel 2756509
Bank Amro-Bank Meppel, rek.nr. 47 69 09 775.

Kennis en Methode verschijnt 4 maal per jaar

Het abonnement kost f 57,25 voor studenten (geldt voor 4 achtereenvolgende jaren), f 74,50 voor niet-studenten, f 124,- voor instellingen
Advertentietarieven op aanvraag

© Uitgeverij Boom, Meppel en Amsterdam.

Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk: Boompers drukkerijen bv, Meppel

Kennis en Methode

*Tijdschrift voor wetenschapsfilosofie
en methodologie*

Jaargang X, 1986

Boom Meppel
Amsterdam

Inleiding

Louis Boon en Gerard de Vries

In discussies over de grondslagen en de methoden van de sociale wetenschappen hebben filosofen zich lange tijd opgesteld als een gedragstherapeut. De patiënt was ernstig ziek – dat zei deze doorgaans zelf, ook al noemde hij het meestal 'crisis'. De diagnose leek niet moeilijk te stellen: een bij de verwachtingen achterblijvende ontwikkeling, veroorzaakt door verkeerde methodologische gewoontes. Hoewel men ook toen wel besepte dat de wortels van de problemen in het verleden te traceren waren, leek het beter daar niet al te lang bij stil te blijven staan. Historische beschouwingen lieten immers snel zien dat het met de patiënt in het verleden ook al niet al te best gesteld was. Beter was het nieuwe gewoontes aan te leren. Door passende methodologische stimuli toe te dienen, zou een gezondere wetenschappelijke leefwijze ontstaan. Zo hebben filosofen de sociale wetenschappen eerst gestimuleerd om hun achterlijke geesteswetenschappelijke methoden af te zweren voor de nieuwe empirisch-analytische aanpak. Zo hebben zij, weer wat later, dezelfde sociale wetenschappen ertoe proberen te brengen de naïeve empirisch-analytische aanpak in te ruilen voor – toch maar – een geesteswetenschappelijke benadering, of voor een maatschappijkritische aanpak. Omdat de diagnose van de problemen van de sociale wetenschappen geen probleem leek mee te brengen, kon de discussie binnen de filosofie van de sociale wetenschappen zich concentreren op de vraag wat de maatschappelijke en culturele plaats en vorm van de *toekomstige* sociale wetenschappen dienden te zijn. Volgens welk model dienden deze zich in te richten om zich in de gewenste koers te ontwikkelen?

Deze opstelling van filosofen is echter door een aantal ontwikkelingen ongeloofwaardig geworden. In de eerste plaats hebben wetenschapsfilosofen onder invloed van het expanderend wetenschapshistorisch onderzoek oog gekregen voor de verscheidenheid van ontwikkelingsvormen en cognitieve structuren die er in de succesvolle (natuur)wetenschappen te vinden zijn. De gedachte dat er één standaardmethodologie te formuleren zou zijn die een panacee zou kunnen vormen voor alle kwalen van de sociale wetenschappen, verloor daardoor haar vanzelfsprekendheid. In de tweede plaats bleken de sociale wetenschappen zich in de jaren zestig en zeventig feitelijk zowel in theoretisch als in methodologisch opzicht pluralistisch te hebben ontwik-

keld. De verstandigste strategie die er daardoor voor een filosoof leek te zijn was nu eenvoudig terug te treden en rustig af te wachten welk model van sociale wetenschap zich na verloop van tijd als de vruchtbaarste zou aftekenen. In de derde plaats is onder invloed van het internalisme/externalismedebat binnen de wetenschapsfilosofie het besef gegroeid dat de relaties tussen wetenschap en samenleving heel wat veelvormiger zijn dan de clichés deden vermoeden die zowel onder wetenschapsbeoefenaren als onder filosofen de ronde deden. Het wetenschapssociologisch onderzoek dat zich vervolgens sterk heeft ontwikkeld, heeft dit met veel empirisch materiaal onderstreept.

De consequentie van deze ontwikkelingen is dat wie nog serieus filosofie van de sociale wetenschappen beoefenen wil, dat niet meer kan doen zonder kennis te nemen van de resultaten van empirisch – met name wetenschaps-historisch en wetenschapssociologisch – onderzoek naar de sociale wetenschappen. Welke vormen van sociale wetenschappen zijn er te onderscheiden? Welke functies vervullen zij? Hoe zijn vormen en functies, cognitieve ontwikkeling en sociale organisatie met elkaar verbonden? In welke opzichten zijn de sociale wetenschappen aan elkaar gelijk en kunnen zij elkaar als voorbeeld nemen en in welke opzichten bestaan er verschillen? Voordat de filosoof nieuwe therapieën aanbeveelt, dient hij zich veel meer dan voorheen af te vragen of de verschillende sociaal-wetenschappelijke disciplines en de verschillende ontwikkelingsfasen van die vakken en hun uiteenlopende maatschappelijke en culturele rollen wel over één kam te scheren zijn. Het stellen van de diagnose dient veel meer aandacht te krijgen.

In dit nummer van *Kennis en Methode* zijn enkele specimina te vinden van een benadering van de sociale wetenschappen waarin filosofisch interessante kwesties verbonden worden met de uitkomsten van wetenschapshistorisch en wetenschapssociologisch onderzoek. Verbonden met binnen de filosofie van de sociale wetenschappen traditionele kwesties als het theorie/praktijk-probleem, het verband tussen methodologische structuur en ontwikkelingsmogelijkheden van sociale wetenschappen, de relaties tussen onderzoeker en onderzochte, en de onderlinge relaties tussen de verschillende takken van de sociale wetenschappen, vinden we hier thema's terug die bekend zijn uit het moderne wetenschapsonderzoek: de stijlgebondenheid van wetenschapsontwikkeling; de structuur van wetenschappelijke collectieven; de diversiteit van betrekkingen tussen wetenschapsmensen en hun publiek. Zij vormen een nieuwe ingang voor discussies over de grondslagen en de methodologie van de sociale wetenschappen.

Aan het slot van deze inleiding willen wij op een tweetal problemen wijzen die zich voor deze nieuwe vorm van grondslagenonderzoek aandienen. Het eerste betreft de demarcatie van dergelijk historiserend onderzoek naar de sociale wetenschappen van de rest van de geschiedschrijving. Wanneer socia-

le wetenschap alleen begrepen kan worden vanuit haar concrete historische context, dan rijst de vraag hoe ruim men die zal moeten bemeten. In de hier gepubliceerde artikelen wordt die context op uiteenlopende niveaus gesitueerd. Het betreft daarbij niet louter een technisch historiografisch vraagstuk, zoals duidelijk wordt wanneer men normatieve vragen stelt. Naarmate de context ruimer wordt gekozen, zijn vragen over de gewenste ontwikkeling van de sociale wetenschappen immers minder goed te scheiden van algemene politieke kwesties.

Het tweede probleem kan het best worden geïntroduceerd aan de hand van het voor de hand liggende verwijt dat de boodschap van dit themanummer een relativistische ondertoon heeft. De moderne filosoof begrijpt te veel en oordeelt te weinig. De filosofische opbrengst is navenant gering: wie zich aan de bron van het historisme heeft gelaafd, wordt met relativisme en scepticisme besmet. Dit verwijt is niet zonder grond, maar mist wel de essentie van de nieuwe benadering. Het valt niet te verwachten dat uit een positie die het contingente en contextgebonden karakter van de sociale wetenschappen benadrukt één omvattende, monistische filosofie kan worden afgeleid. Het beklemtonen van pluralisme is echter niet hetzelfde als het definitief opschorten van een oordeel. Wie genuanceerder leert denken over geneesmiddelen relativeert niet de kwalen van de patiënt, maar de vermogens van de geneesheer.